

Kun Elias Lönnrot joutui vuonna 1833 piirilääkäriksi Kajaaniin, olot olivat tuossa muusta maailmasta eristyneessä yhteisössä jonkin verran toiset kuin nykyisessä kulttuuri-Kainuussa. Asukkaita ei kaupungissa ollut täyttä neljäsataa ja "nekin elivät pääasiallisesti kalastuksella, joka tuotti aika hyvin", toteaa Lönnrotin elämäkerran kirjoittaja Aarne Anttila.

Seurapiiri Kajaanissa — siis 147 vuotta sitten — oli pieni, "kaikkiaan kymmenkunta herraa ja puoliherraa": kirkkoherra Karl Aejmelaeus, kappalainen Juhana Appelgren, Paltamon kappalainen Adolf Forbus, postimestari Edvard Montgomery, deekikselle joutunut hovioik. ausk. Aksel Elfving, joka elätti itseään puhtaaksikirjoittamalla tuomarille, ja eräitä muita. Jonkinlaisina toisen asteen jäseninä herraseuraan kuuluivat juoppo pormestari, kaupunginviskaali ja rokottaja, yksityisyrityksistä värjäri ja eräs kauppias. Erillään seurasta pysytteli vain kaupungin apteekkari Antti Malmgren, joka kuului herranheisiin.

Lönnrotin tietoon oli tullut, että raittiuden asia oli Amerikassa saavuttanut tuloksia: raittiusliike oli Yhdysvalloissa kerännyt piiriinsä kaksi miljoonaa jäsentä, ja yksin New Yorkissa oli 450 krouvarin pitänyt lopettaa toimintansa. Lönnrot ryhtyi perustamaan raittiusyhdistystä Kajaaniin. Aihetta oli, kuten voi päätellä mm. niistä kokemuksista, joita Lönnrotilla itsellään oli osanotostaan Kajaanin seuralämäänsä ja joita hän avoimesti kuvailee. Mutta Lönnrot oli lahjakas psykologi. Hän käsitti, ettei jyrkillä vaatimuksilla ollut mahdollista päästä puusta pitkään. Oli viisainta mukautua oleviin oloihin.

Eräässä säilyneessä kirjekonseptissaan Lönnrot kuvailee juhlimista Kajaanissa tammikuussa 1834:

"Sen jälkeen kun sinulle viimeksi kirjoitin, olen tehnyt matkan Ouluun, jossa vietin joulua pari viikkoa ja enemmänkin. Sittemmin olen enimmäkseen maannut kotona, maannut sanan varsinaisimmassa merkityksessä. Sunnuntai-iltapäivät ovat tehneet jyrkän poikkeuksen tästä makuusta, sillä silloin kokoonnutaan klubille. Sinun pitää nimittäin tietää, että meillä on täällä oikea klubilaitos tänä talvena. Sitä pidetään vuoron perään kunkin asianosallisen luona, aletaan sunnuntaisin 3—4 ip. ja jatketaan noin klo 11:een, jolloin saa kuivan voileivän paljon nautitun nesteen päälle. Valssi,

katrilli ja piiri- tai joulutanssit huvittavat nuorisoa, mutta me vanhemmat istuudumme bostonpöytänsä, josta ei kernaasti lähdetä, ellei lasia tai piippua täyttämään, minkä useasti kyllä apulaiset suorittavat. Kolmena viime päivänä olemme poikenneet säännöstä ja meillä on ollut suuria kokouksia joka iltä: viime sunnuntaina postimestari Montgomeryn, seuraavana päivänä tohtorinna Aejmelaeuksen ja kuten jo mainitsin eilen asessorin (Flanderin) luona. Syynä poikkeukseen on ollut, että seudulla on ollut pitkämatkaisia vieraita. — — — Oltuamme edellisenä päivänä tohtorinna Aejmelaeuksen luona, missä pelattiin, tanssittiin ja juotiin, tulin yöksi asessori Flanderille. Seuraavana aamuna vietettiin raitista elämää, koska ei muuta nautittu kuin kaksi kuppia kahvia, yksi lääkeryppy ja yksi aamiaisryppy, jotka eivät sulaneet yhdeksi kuten Wenellillä. Aamiaisen jälkeen lähdin kruunuvouti Wichmanille tapaamaan kapteeni Hällströmiä ja kollega Nymnia Oulusta, jotka kuulemma olivat saapuneet edellisenä iltana sinne. Siellä juotiin useita lasia olutta ja sen jälkeen matkustin mainittujen herrojen seurassa Kajaaniin. Allekirjoittaneen luo päästyä otettiin perusteellinen 'kylmästä tultua' ja sen jälkeen juotiin vielä aamupäivällä 3 pulloa Madeiraa, 2 allekirjoittaneen luona, minkä jälkeen käytiin Ämmäkoskella ja Kajaanin-linnan raunioilla, ja yksi Forbuksella. Neljäs tyhjennettiin päivälliseksi, siis aika paljon viiteen mieheen. Iltapäivällä vierailimme postimestari Montgomerylla ja siellä juotiin kuppi totia, minkä jälkeen seurue lähti Paltamoon. Suuri punssibooli oli jo valmiina pöydällä ja useita varabooleja piilossa. Kaikki tyhjennettiin asianmukaisesti, kunnes puoliyön vaiheilla saimme illallista. Kun kortteja ei ollut esillä, täytyi minunkin tanssia ja tanssin lakkaamatta ainakin 6—7 katrillia. Noin klo 11 piti minun ja Nymanin kirjoittaa Ouluun, mutta siitä tuli vain hieroglyfejä. — — — Noin klo 12 yöllä alkoi koko rakennus valssata ympäri, ja kun en milloinkaan ole pitänyt valssista, koska en itse oikein osaa pitää tahtia, niin kiusasi minua myös tämä rakennuksen valssi, minkä vuoksi otin lakkini ja aloin vaeltaa Kajaanin keskellä yötä. Tulin kotiin 1/2 3 varsin selvänä, mutta kirotnut väsyneenä. Ja niin loppui kaikki."

Seuraavat otteet Lönnrotin laatimista raittiusyhdistyksen säännöistä osoittavat, ettei ainakaan

vieraanvaraisuuden lakia saanut loukata.

Yksityisen jäsenen velvollisuudet:

§ 2. Ennen kaikkea pidätköön hän sellaisten väkijuomien käytöstä, joihin sisältyy paloviinaa, aarakkia, rommia minkä nimellisenä tahansa.

— — —

§ 4. N.s. ruokaryyppy voitakoon antaa raittiusyhdistykseen liittymättömälle vieraalle samoin kuin lääkeryyppy aamuisin vieraalle, joka on yhdistyksen jäsenen luona ollut yötä. Kummassakin tapauksessa käytettäköön viinaa välttämättömän lääkkeen nimellä voimatonta luontoa virkistämässä.

§ 5. Jäsenillä olkoon oikeus iltaisin kestittää yhdistykseen kuulumattomia vieraitaan korkeintansa 3/4 korttelin suuruisella lasilla limonadia (vastaa viskyä). Millään tekosyyllä älköön tarjotakon useampia laseja.

§ 6. Olkoon jäsenen kuitenkin sallittu korkeintansa neljästi vuodessa talossa vieraille käyttää suurempaa kestitystä, niin että punssimalja pannaan esiin, jolloin hänen kuitenkin alussa tulee ilmoittaa, että jokainen joisi halunsa mukaan, odottamatta sittem-

min mitään erikoista kehoitusta. Älköön hän itse tällöin juoko punssia.

Raittiusyhdistyksen toiminnan aloittamisesta Lönnrot kirjoitti päiväkirjaansa:

"Tämä päivä on kylläki lystillinen Kajaanissa. Aamulla tuli Christian Aejmelaus ja Axel Elfving luokseni, aikovat Selveys Seuraan, sillä nimitetty ainaki. Axeliki, toiselta vaaittu, lupasi nimensä Seuran matrikkeliin kirjottaa, vaan luuli sillä ansanneensa vähimmäksiki yhen ryypyn. Christiani kirjotti. Sitte kutsuttiin Montgommeriin eineelle. Siellä juotiin putelli Portviiniä, koissani toinen, kolmas Forbuksen luona, neljäs, viies ja kuues apteekissa, sitte puolitoista luonani, illalla totia ja viiniä Forbuksessa."

Eino Leino kirjoitti: "Elias Lönnrot on kuin Suomen kansa, Suomen kansa on kuin Elias Lönnrot." — Kieltolain toteuttajilla ei kuitenkaan ollut samaa psykologista tajua kuin Elias Lönnrotila, kansallisella suurmiehellämme, joka aikoinaan ponnekkaasti yritti ajaa raittiuden asiaa Kajaanin kaupungissa.